

Aliance a regionální bezpečnostní instituce

Realismus a vznik aliancí

Přínos realismu k vysvětlení vzniku aliancí

- Debatě o vzniku aliancí dominoval v období studené války realismus.

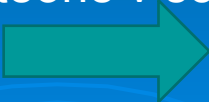
Hlavní realistické příspěvky k teorii aliancí:

- Liska (1962) = studium aliancí jako nástroje zahraniční politiky (jednotková hladina analýzy);
- Morgenthau (1967) = studium fungování mocenské rovnováhy v multipolaritě (systémová hladina analýzy);
- Rothstein (1968) = případové studie chování malých států (jednotková hladina analýzy);
- Holsti a kol. (1973) = analýza věnující se západnímu a východnímu bloku (jednotková hladina analýzy)
- Waltz (1979) = strukturální teorie mezinárodních vztahů;
- Walt (1987) = studie vzniku a fungování aliancí na Blízkém východě (jednotková hladina analýzy)
- Hlavní debata mezi realisty ohledně vzniku aliancí se týká toho, zda klíčovou proměnnou představuje distribuce moci nebo naopak přítomnost hrozby(eb).
- Kenneth Waltz = klade důraz na polaritu mezinárodního systému a změny v distribuci mocenských kapacit.
- Stephen Walt = celková distribuce mocenských kapacit je méně důležitá než úroveň a namíření hrozeb.

Teorie rovnováhy moci (balance of power) Kennetha Waltze

- Waltzova kniha Teorie mezinárodní politiky (1979) představuje nejcitovanější publikaci v rámci disciplíny mezinárodních vztahů.
- Strukturální realismus = na rozdíl od klasického realismu (Morgenthau, Carr) klade Waltz důraz na strukturální proměnné.
- Mezinárodní politiku lze vysvětlit pomocí tří proměnných struktury mezinárodního systému:
 - 1. princip organizace systému (hierarchický či anarchický)
 - 2. diferenciací funkcí jednotek
 - 3. distribuce mocenských kapacit.
- Státostředná teorie = stát je klíčový aktér mezinárodních vztahů, disponuje mocenským monopolem a definuje prostředí a podmínky pro existenci a jednání jiných aktérů.
- Defenzivní realismus = K. Waltz tvrdí, že „**základní starostí států není moc sama o sobě, ale bezpečnost**“ a že moc je pouze užitečným prostředkem k dosažení bezpečnosti.
- Optimální strategií pro přežití státu je mocenské vyvažování.
 - A) vnitřní vyvažování = zbrojení
 - B) vnější vyvažování = vytváření aliancí a koalic.

Waltzova teorie a vznik aliancí

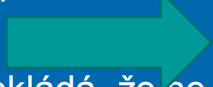
- Pro vznik aliancí v mezinárodním systému vyplývá z Waltzovy teorie následující = klíčovou proměnnou určující, zda dojde k vytvoření aliancí či nikoliv, a kolik těchto aliancí případně bude, je distribuce mocenských kapacit. Aliance jsou tak pro Waltze výsledkem mezinárodního systému.
- Waltzova teorie předpokládá, že státy vytvářejí alianci k vyvažování silnějších států či koalic ze dvou důvodů:
- 1) Vytvořením aliance proti nejsilnějšímu státu a potenciálnímu hegemonu státy zajišťují, že žádný stát nebude schopný v mezinárodním systému dominovat = tímto vyvažováním přitom současně stabilizují systém a vytváření novou mocenskou rovnováhu;
- 2) Připojením se ke slabší straně státy zvyšují svůj relativní vliv ve slabší koalici;
- Základní hypotéza Waltzovy teorie v souvislosti se vznikem aliancí:
- Počáteční distribuce moci Státy vyvažují nejsilnější velmoc v systému.

Problémy Waltzovy teorie vzniku aliancí

- Teorie implikuje, že nejsilnější velmoc představuje největší hrozbu ostatním státům = nicméně dnes je možné, že i relativně slabý stát může představovat významnou hrozbu ostatním zemím.
- Teorie má problém vysvětlit neexistenci vyvažování USA po konci studené války.
- Problematický je i Waltzův předpoklad, že by se pozornost měla upírat jen na nejsilnější státy, neboť jen tyto státy ovlivňují strukturu mezinárodního systému.

Teorie rovnováhy hrozeb (balance of threat)

Stephena M. Walta

- Waltovým hlavním argumentem je, že princip rovnováhy moci postulovaný K. Waltzem není schopný vysvětlit alianční chování států (během studené války)
- Příliš úspornou neorealisticou teorií opírající se o **distribuci moci** je proto nutné doplnit o další vysvětlující proměnné: **vzdálenost mezi státy, útočné kapacity a útočné záměry**. Tyto čtyři faktory byly shrnuty pod koncept „hrozba“ a celá teorie je tradičně známa pod hlavičkou „**rovnováha hrozeb**“.
- Také S. Walta lze řadit spíše do řad defenzivního realismu. Státy vyvažují proti státům představujícím bezprostřední hrozbu jejich přežití.
- Walt se snaží vysvětlit alianční chování jednotlivých států (proměnná na úrovni jednotek systému).
- Základní hypotéza vzniku aliancí dle Walta:
- Hrozba státy vyvažují největší hrozbu jejich přežití.
- Walt předpokládá, že se státy rozhodují mezi dvěma strategiemi vyvažování hrozby = balancigem či přidáním se na stranu agresora (bandwagoning), přičemž balancing považuje za dominantní strategii.
- Bandwagoning je podle Walta možný jako určitá forma appeasementu, případně jej státy mohou zvolit, pokud jeho prostřednictvím chtějí těžit z úspěchu agresivního státu při útoku na třetí stát.
- Bandwagoning bude pravděpodobnější v případě malých států.

Zdroje hrozeb a další možné faktory ovlivňující dle Walta vznik aliancí

- Celková moc státu (aggregate power) není jediným faktorem při vzniku aliance, je ale jednou ze složek, které společně rozhodují o tom, do jaké míry je stát hrozbou pro ostatní.
- Další složkou je geografická blízkost (geographic proximity), neboť s rostoucí vzdáleností klesá schopnost států moc vykonávat. Státy proto vnímají mnohem citlivěji události odehrávající se v jejich bezprostředním sousedství.
- Na vznik aliance má také vliv skutečnost, zda se prostředky, jimiž potenciální hrozba disponuje, jeví jako útočné či obranné.
- Poslední faktor leží v rovině záměrů potenciálního protivníka. Pokud se jeví, že má stát agresivní (útočné) záměry, je mnohem pravděpodobnější vytvoření aliance namířené proti němu.
- Walt se věnuje několika dalším možným faktorům ovlivňujícím vznik aliancí, které však na základě své analýzy považuje za mnohem méně důležité než čtyři výše uvedené. Mezi další možné faktory podle něj patří:
 - 1) Ideologie
 - 2) Mezinárodní pomoc
 - 3) Politická penetrace a lobbying

Hlavní trendy ve vývoji realistických aliančních teorií po konci studené války

- Jednotlivé realistické přístupy k aliancím po konci studené války spojuje důraz, který kladou na vyvažování (balancing), a při pokusu o aplikaci nabízejí podobná vysvětlení, proč si stát může zvolit bandwagoning (spojenectví se silnějším státem) místo snahy o vyvažování.
- Většina výzkumníků navazuje spíše na Waltzův strukturální neorealismus než na Waltovu koncepci rovnováhy hrozeb.
- Oproti situaci ve druhé polovině 80. a počátku 90. let se pozornost opět soustředila spíše na otázku vzniku aliancí.

Realistické přístupy k aliancím navazující na Waltzův strukturální realismus

- 1) Ofenzivní realismus (John Mearsheimer);
- 2) Alianční bezpečnostní dilema (Glenn H. Snyder)
- 3) Trade-off model a teorie her (James Morrow, Alastair Smith);
- 4) Nedostatečné vyvažování (underbalancing) Randalla Schwellera;
- 5) koncept „měkkého vyvažování“ (soft balancing) – Robert Pape či T. V. Paul;
- 6) model unipolarity (E. Kapstein, M. Mastanduno);
- 7) Constellation theory (teorie geopolitické pozice státu) – Anders Wiwel, Hans Mouritzen či Todd Sandler.

Vznik aliancí v ofenzivním realismu Johna Mearsheimera

- Díky působení struktury mezinárodního systému velmoci uvažují a jednají ofenzivně. Státy se obávají toho, že spolupráce přinese relativní výhodu druhé straně – malá ochota spolupracovat. Maximalizace moci představuje nejlepší způsob, jak si zajistit přežití.
- Ultimátním cílem je dosažení regionální hegemonie = státy jsou revizionistickými maximalizátory moci.
- Dvě hlavní strategie:
 - A) Přímá maximalizace moci;
 - B) Nepřímá maximalizace moci (vyvažování či buck-passing).
- Mearsheimerova teorie vychází z pěti základních předpokladů:
 - 1) mezinárodní systém je anarchický;
 - 2) státy si nejsou jisté ohledně úmyslů jiných států;
 - 3) hlavním cílem státu je přežití;
 - 4) státy jsou racionálními aktéry;
 - 5) státy mají vždy vojenské kapacity;

Vznik aliancí v ofenzivním realismu Johna Mearsheimera – 2. část

- Pro Mearsheimera jsou aliance prostředky strategie vyvažování = odpověď agresivnímu chování jiného státu a výraz moc maximalizujícího chování.
- Umožňují sdílet náklady, přidávají dodatečné kapacity a poskytují schopnost odstrašení. Problémem je ale pomalost jejich jednání a malá efektivita.
- Dle Mearsheimerovy teorie lze predikovat klíčové alianční vazby v mezinárodním systému za předpokladu znalosti specificky definované moci a silové konfigurace regionu.
- Základní teze ofenzivního realismu:
 - A) Státy se primárně starají o situaci ve svém regionu, kde jsou vystaveny hlavním existenčním tlakům;
 - B) Hlavním cílem regionálního hegemona je zabránit vzniku jiného regionálního hegemona;
 - C) potenciální hegemón se bude snažit o podkopání pozice regionálního hegemona, jeho hlavní úsilí ale bude směřovat do vlastního regionu;
- Na základě těchto výroků lze tvrdit, že regionální hegemón bude preferovat vytváření aliancí s mocnostmi v systémech s potenciálním hegemónem.
- Naopak potenciální hegemóni budou mít tendenci spolupracovat v neprospěch regionálního hegemona, jejich spolupráci však nutně omezuje jejich primární soustředění se na svůj region, kam směřují většinu zdrojů, a podmíněně je bude omezovat přítomnost ve stejných regionech.

Realistické přístupy k aliancím navazující na Waltovu koncepci „rovnováhy hrozeb“

- 1) Státy vyvažují vnější hrozby své bezpečnosti – Patricia Weitsman;
- 2) Aliance vznikají v důsledku snahy o vyvažování vnitřních hrozeb – Steven David;
- 3) teorie národní ekonomiky a domácí politické stability J. Levyho a M. Barnetta (zahrnutí vnitřních i vnějších hrozeb bezpečnosti).

Vznik aliancí podle přístupu Patricie Weitsman

- Vychází z předpokladu, že státy ve své zahraniční politice usilují o vyvažování externích hrozeb, přičemž rozdílná míra hrozby podporuje rozdílné alianční chování.
- V tomto ohledu pak existuje vazba mezi důvody, které státy vedou ke vstupu do aliance a celkovou soudržností aliance.
- Patricia Weitsman nechápe aliance jako pouhý nástroj agregace mocenských kapacit. Jsou rovněž prostředkem, skrze který mohou dosavadní rivalové uzavřít spojení, tím redukovat míru konfliktů a udržovat mír mezi sebou.
- Patricia Weitsman argumentuje, že na základě studia míry hrozby, jíž státy čelí, lze předpovědět alianční chování států. Rozdílná míry hrozby povede k rozdílnému typu aliančního chování ze strany států:
 - Čtyři základní typy aliančního chování:
 - **A) Hedging;**
 - **B) Tethering;**
 - **C) Balancing;**
 - **D) Bandwagoning;**
 - Při nízké úrovni hrozeb státy volí minimální míru závazků (hedging). Jak hrozba jednomu státu vůči druhému roste, státy se mohou pokusit o bližší připoutání s cílem usměrňovat či omezovat politiku svých aliančních partnerů. S rostoucí hrozbou se státy budou pokoušet o vyvažování státu, kterého nelze usměrnit/omezit. V případě hrozby existence státu pak státy volí kapitulaci a spojení se s dosavadní hrozbou.